

หลักกฎหมายว่าด้วยข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง

จากแนวคิดที่ยึดมั่นในหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และการคุ้มครองประโยชน์ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง ทำให้กฎหมายของหลายประเทศ เช่น กฎหมายอังกฤษ กฎหมายเยอรมัน กฎหมายญี่ปุ่น รวมถึงกฎหมายไทย ยอมรับให้คู่สัญญาสามารถกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง และข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวยอมผูกพันไปถึงผู้รับโอนซึ่งเป็นบุคคลภายนอกสัญญา เนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องทำให้ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าของหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องแทนที่ผู้โอน และผู้รับโอนต้องผูกพันภายใต้ข้อสัญญาเท่าที่ผู้โอนมีสิทธิอยู่ ดังนั้น เมื่อสัญญาอันเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิเรียกร้องมีการกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวยอมไม่สามารถโอนได้

โดยส่วนใหญ่ ฝ่ายที่กำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องมักเป็นฝ่ายลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง ซึ่งลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องบางกลุ่มในระบบการค้าปลีกสมัยใหม่ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสะดวกซื้อต่างๆ จะเป็นฝ่ายมีอำนาจต่อรองทางการค้าเหนือผู้จัดหาสินค้า ดังนั้น จึงมักเป็นฝ่ายร่างสัญญา และสามารถกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาอันเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิเรียกร้องได้

ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องถือเป็นมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองการชำระหนี้ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง มิให้ต้องชำระหนี้แก่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม ทั้งจากเหตุผลในทางธุรกิจ อาทิเช่น การทำธุรกิจระหว่างลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องกับเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจมีการชำระหนี้ในทางบัญชีโดยการหักกลบลบหนี้กัน ถ้าเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องโอนสิทธิเรียกร้องไป ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องก็ไม่สามารถนำสิทธิเรียกร้องที่โอนไปมาชำระหนี้ในทางบัญชีด้วยวิธีดังกล่าวได้

หรือในกรณีที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องมีคู่สัญญาเป็นจำนวนมาก การที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องตรวจสอบในแต่ละรายว่ามีการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องหรือไม่ จะเป็นการเพิ่มภาระในการตรวจสอบให้แก่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการดูแลจัดเก็บเอกสารเกี่ยวกับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง และมีความเสี่ยงจากการละเลยไม่นำพาการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ทำให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไปชำระหนี้แก่ผู้โอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม ซึ่งการชำระหนี้แก่ผู้โอนหลังจากได้รับการ

บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องยอมไม่ทำให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องหลุดพ้นจากหนี้ เป็นเหตุให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องชำระหนี้ซ้ำแก่ผู้รับโอน

นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้ว่าเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจหมดความกระตือรือร้นในการชำระหนี้ตอบแทนหลังจากโอนสิทธิเรียกร้องไปแล้ว ซึ่งยอมส่งผลกระทบต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง รวมไปถึงเหตุผลจากความสัมพันธ์ของบุคคล เช่น ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง ซึ่งมักพบเห็นได้บ่อยในการทำธุรกิจระหว่างเครือญาติ ทำให้เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องยอมมองข้ามความผิดพลาดเล็กน้อยของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง เช่น การชำระหนี้ที่ล่าช้าไม่กี่วัน เป็นต้น ซึ่งหากมีการโอนสิทธิเรียกร้องไป ผู้รับโอนซึ่งไม่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจอ้างเหตุดังกล่าวเพื่อเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้

1. หลักกฎหมายว่าด้วยประเภทของสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้ตามกฎหมายไทย

กฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นกฎหมายที่ประเทศไทยใช้บังคับก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องเฉพาะแต่ในสิทธิเรียกร้องตามสัญญาคู่และสัญญาขายฝากทาส ซึ่งกฎหมายยอมให้เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องโอนสิทธิตามสัญญาไปยังบุคคลภายนอกได้โดยการส่งมอบสารกรมธรรม์ เมื่อผู้รับโอนฟ้องร้องและลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่ปฏิเสธการชำระหนี้ ผู้รับโอนจะมีสิทธิเป็นอย่างเดียวกันกับเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม แต่ถ้าลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องปฏิเสธการชำระหนี้โดยอาจยกข้อต่อสู้ว่าได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้แล้วทั้งหมดหรือบางส่วน สิทธิในการฟ้องร้องของผู้รับโอนก็หมดสิ้นไป ผู้รับโอนได้แต่ร้องขอให้เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเป็นผู้ดำเนินคดีบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า สิทธิเรียกร้องอันเกิดจากสัญญาประเภทอื่นไม่สามารถโอนกันได้¹

อย่างไรก็ตาม ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้ถือตามหลักทั่วไปของนานาประเทศที่ยอมรับว่า โดยทั่วไปสิทธิเรียกร้องสามารถโอนได้ คงมีแต่

¹ โรแบร์ต แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, 2 เล่ม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526) 2: น. 191.; ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น. 412.

เพียงข้อยกเว้นไว้ในบางกรณีเท่านั้น ได้แก่ สภาพของสิทธิเรียกร้องนั้นเองไม่สามารถโอนได้ หรือ กฎหมายบัญญัติโดยแจ้งชัดว่าห้ามโอนสิทธิเรียกร้องนั้น หรือคู่สัญญาแสดงเจตนาห้ามโอนสิทธิเรียกร้องเอาไว้

สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยเจตนาของคู่สัญญาโดยสภาพสิทธิเรียกร้องนั้นสามารถโอนได้ เนื่องจากไม่มีสภาพเป็นสิทธิเฉพาะตัว และไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมายใด แต่จากการที่ คู่สัญญามีเจตนาตกลงห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง สิทธิเรียกร้องนั้นจึงไม่อาจโอนเปลี่ยนมือได้ อย่างไรก็ตาม หากต่อมาภายหลังคู่สัญญายินยอมด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องที่มีข้อห้ามโอน กล่าวคือ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้ฝ่าฝืนเจตนาห้ามโอนที่มีอยู่เดิม ด้วยการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไปให้แก่ผู้รับโอนซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และคู่สัญญาฝ่ายที่เป็นลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้ให้ความยินยอมแก่การโอนดังกล่าว สิทธิเรียกร้องนั้นก็จะสามารถโอนได้ตามเดิม ต่างจากกรณีของสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยสภาพและโดยกฎหมาย เนื่องจากปัญหาอยู่ที่ตัวสิทธิเรียกร้องนั้นเองเป็นเหตุให้ไม่สามารถโอนได้ แม้คู่สัญญาจะยินยอมให้โอนสิทธิเรียกร้องนั้นก็ตาม

1.1 สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยสภาพและโดยกฎหมาย

สิทธิเรียกร้องที่ไม่สามารถโอนได้เนื่องจากโดยสภาพของสิทธิเรียกร้องนั้นเองและโดยกฎหมายบัญญัติห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้ตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในมาตรา 303 วรรคแรก และมาตรา 304 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ

1. สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่องให้โอน

ตามมาตรา 303 วรรคแรกของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์² คำว่า สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอน หมายความว่า ด้วยลักษณะแห่งหนี้นั้นเองเป็นการขัดขวางอยู่³ ทำให้ลูกหนี้

² มาตรา 303 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ "สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้"

ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต"

³ จิตติ ดิงศภัทย์ และยล ธีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2503), น. 131.

แห่งสิทธิเรียกร้องไม่สามารถชำระหนี้แก่ผู้อื่นได้ นอกจากเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั่นเองเป็นการเฉพาะตัว เช่น สิทธิเรียกร้องในค่าอุปการะเลี้ยงดูตามมาตรา 1598/41 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีหมั้นตามมาตรา 1447 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่มีได้เสียไปเป็นตัวแทนตามมาตรา 446 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

2. สิทธิเรียกร้องที่ศาลยึดไม่ได้

มาตรา 304 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้โดยมีความประสงค์เพื่อรักษาสหสิทธิเรียกร้องดังกล่าวให้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ⁵ ดังนั้นสิทธิเรียกร้องนั้นจะมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าห้ามยึด เช่น สิทธิในการถอนการวางทรัพย์ตามมาตรา 335 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือสิทธิเรียกร้องที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามมาตรา 286 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ เงินเดือน ค่าจ้าง เป็นต้น

1.2 สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยเจตนาของคู่สัญญา

หลักการเกี่ยวกับข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายไทยถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีที่มาจากมาตรา 466 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น⁶ กล่าวคือ สิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปสามารถโอนกันได้ แต่มาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติรับรองหลักเสรีภาพในการทำสัญญา โดยให้คู่สัญญาสามารถตกลงกันห้ามโอนสิทธิเรียกร้องได้⁷ และข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องนั้นย่อมมี

⁴ มาตรา 304 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ “สิทธิเรียกร้องเช่นใดตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้นท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่”

⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2505), น. 1244.

⁶ จิตติ ดิงศภัทย์ และยล ธีรกุล, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 3, น. 132.

⁷ ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องต้องทำตามแบบหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าสัญญาอันเป็นปอเกิดแห่งสิทธิเรียกร้องต้องทำแบบหรือไม่ เช่น ในสัญญาจ้างทำของ กฎหมายไม่บังคับให้ต้องทำตามแบบ ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาจ้างทำของจึงสามารถตกลงด้วยวาจาได้ เป็นต้น

ผลบังคับและผูกพันผู้รับโอน เนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องทำให้ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าของหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องแทนที่ผู้โอน และผู้รับโอนต้องผูกพันภายใต้ข้อสัญญาเท่าที่ผู้โอนมีสิทธิอยู่ และหากมีการฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องไป นอกจากผู้โอนจะต้องรับผิดชอบต่องูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจากการผิดสัญญาในข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องยังสามารถยกข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นยันผู้รับโอนเพื่อปฏิเสธการชำระหนี้แก่ผู้รับโอนได้

อย่างไรก็ตาม มาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักคุ้มครองบุคคลภายนอกที่สุจริตไว้ โดยถ้าผู้รับโอนสุจริต คือ ไม่รู้ถึงข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง ผู้รับโอนดังกล่าวสามารถเรียกให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตนได้ โดยที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะไม่สามารถยกข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นยันผู้รับโอนเพื่อปฏิเสธการชำระหนี้ได้เลย แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องยังคงต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจากการผิดสัญญาในข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องอยู่

ตัวอย่างเช่น ก. มีสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามสัญญาซื้อขายจาก ข. จำนวน 100,000 บาท โดยในสัญญาซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข. กำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องเอาไว้ ต่อมา ก. โอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินดังกล่าวให้แก่ ค. ถ้า ค. รู้ถึงข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง ข. สามารถยกข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อปฏิเสธการชำระหนี้แก่ ค. ได้ และ ก. ต้องรับผิดชอบต่อ ข. จากการผิดสัญญาในข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องอีกด้วย แต่ถ้า ค. สุจริต กล่าวคือ ไม่รู้ถึงข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง ข. จะไม่สามารถยกข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อปฏิเสธการชำระหนี้ ทำให้ ค. สามารถเรียกเงินจาก ข. ได้ ส่วน ข. ได้แต่เรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาในข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องจาก ก. เท่านั้น

ในทางตำราได้อธิบายเกี่ยวกับข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้สอดคล้องกันเพียงว่า ถ้าคู่สัญญาแสดงเจตนาต่อกันว่าไม่ให้โอนสิทธิเรียกร้อง สิทธิเรียกร้องนั้นก็โอนไม่ได้ หากเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องไปย่อมเป็นการผิดสัญญาและต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง แต่ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะยกขึ้นต่อคู่บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้^๑ ส่วนคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยประเด็นปัญหาในเรื่องข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 303

^๑ จิตติ ดิงศภัทย์ และยล ธีรกุล, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น. 132.; เสณีย์ ปราโมช, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5*, น. 1243.; โสภณ รัตนากร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 414.; เสริม วินิจฉัยกุล, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะนิติกรรมและหนี้*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต, 2515), น. 231.

วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เท่าที่ได้รับการจัดพิมพ์โดยสำนักส่งเสริมงานตุลาการและเนติบัณฑิตยสภา มีปรากฏอยู่เพียงคำพิพากษาฎีกาที่ 888/2538 เท่านั้น กล่าวคือ แม้ผู้รับจ้างซึ่งเป็นผู้โอนสิทธิเรียกร้องและจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคสอง แต่เมื่อผู้รับจ้างได้มีหนังสือขอให้จำเลยทำหนังสือถึงโจทก์โดยขอให้มีข้อความระบุว่า “จำเลยไม่ขัดข้องที่ผู้รับจ้างได้โอนสิทธิการรับเงินค่าก่อสร้างให้แก่โจทก์” แสดงว่าจำเลยได้ยินยอมด้วยในการโอนตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง และตามสัญญาจ้างเหมาแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องในการรับเงินระหว่างผู้รับจ้างกับโจทก์จึงมีผลผูกพันจำเลยที่จะต้องชำระเงินดังกล่าวให้แก่โจทก์⁹

จากคำพิพากษาดังกล่าวมีข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลย (ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง) ทำสัญญาจ้างผู้รับจ้าง (ผู้โอน) ให้ก่อสร้างอาคาร ต่อมาผู้รับจ้างได้ทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างให้แก่โจทก์ (ผู้รับโอน) และมีการทำหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังจำเลย ต่อมาจำเลยได้แจ้งให้โจทก์ทราบ ว่า หากโจทก์จะเป็นผู้รับค่าจ้างในงวดต่อไปแทนผู้รับจ้างก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างและต้องออกใบเสร็จรับเงินค่าจ้างโดยผู้รับจ้าง หลังจากนั้นผู้รับจ้างได้มีหนังสือขอให้จำเลยทำหนังสือถึงโจทก์โดยขอให้ข้อความระบุว่า จำเลยไม่ขัดข้องที่ผู้รับจ้างได้โอนสิทธิการรับเงินค่าก่อสร้างให้แก่โจทก์ จำเลยจึงมีหนังสือแจ้งไปถึงโจทก์ว่า จำเลยไม่ขัดข้องที่ผู้รับจ้างได้โอนสิทธิการรับเงินค่าก่อสร้างให้แก่โจทก์

ปัญหาที่ศาลฎีกาวินิจฉัยคือ การโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินค่าก่อสร้างระหว่างผู้รับจ้างและโจทก์มีผลผูกพันจำเลยหรือไม่ ในประเด็นนี้การที่สัญญาจ้างเหมาก่อสร้างระหว่างจำเลยกับผู้รับจ้างระบุว่า ผู้รับจ้างจะโอนสิทธิหน้าที่ตามสัญญาให้แก่ผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากจำเลยมิได้ สามารถปรับได้ว่าผู้รับจ้างและจำเลยได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่นตาม มาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่การที่จำเลยแจ้งให้โจทก์ทราบ ว่า หากโจทก์จะเป็นผู้รับค่าจ้างในงวดต่อไปแทนผู้รับจ้างก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างและต้องออกใบเสร็จรับเงินค่าจ้างโดยผู้รับจ้าง ยังถือไม่ได้ว่าจำเลยยินยอมด้วยในการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจ้างเหมาก่อสร้าง อย่างไรก็ตามการที่ต่อมา

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 888/2538 (ส่งเสริม.) น. 144.

จำเลยได้มีหนังสือแจ้งไปยังโจทก์ว่า จำเลยไม่ขัดข้องที่ผู้รับจ้างได้โอนสิทธิการรับเงินค่าก่อสร้างให้แก่โจทก์ จึงเป็นที่เห็นได้ว่าจำเลยยินยอมด้วยในการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 วรรคหนึ่งของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และตามสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างแล้ว ดังนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินค่าจ้างระหว่างผู้รับจ้างกับโจทก์จึงมีผลผูกพันจำเลยที่ต้องชำระเงินดังกล่าวให้แก่โจทก์ ไม่ใช่แก่ผู้รับจ้าง

จะเห็นได้ว่า ตามคำพิพากษาดังกล่าวได้วินิจฉัยในประเด็นเกี่ยวกับข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไว้ว่า ในกรณีที่สัญญาระบุว่าเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาให้แก่ผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่ได้ ถือว่าคู่สัญญาได้แสดงเจตนาห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 303 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเอง ตราบใดที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญา สิทธิเรียกร้องนั้นก็ไม่สามารถโอนได้ หากเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องไป ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องย่อมสามารถปฏิเสธการชำระหนี้แก่ผู้รับโอนได้ แต่หากต่อมาลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาดังกล่าว ผู้รับโอนจึงจะสามารถเรียกให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตนได้

2. หลักกฎหมายว่าด้วยประเภทของสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้ตามกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายในระบบต่างๆแต่เดิมไม่ยอมรับการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง การโอนสิทธิเรียกร้องจึงไม่สามารถทำได้ แต่จากความจำเป็นทางการค้าและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม กฎหมายจึงได้ยอมรับให้เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องสามารถโอนสิทธิเรียกร้องไปยังผู้รับโอนได้โดยตรง โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง และผู้รับโอนสามารถฟ้องต่อศาลให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ในนามของผู้รับโอนเองได้ ทำให้กลายเป็นหลักสากลว่า โดยทั่วไปสิทธิเรียกร้องสามารถโอนได้ การโอนสิทธิเรียกร้องไม่ได้เป็นเพียงข้อยกเว้นซึ่งแบ่งออกเป็นสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยสภาพ สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยกฎหมาย และสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยเจตนาของคู่สัญญา

2.1 สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยสภาพและโดยกฎหมาย

2.1.1 กฎหมายฝรั่งเศส

โดยทั่วไป สิทธิเรียกร้องทุกประเภทที่ไม่ใช่ทรัพย์สินซึ่งมีแบบพิธีการโอนโดยเฉพาะ อยู่แล้วสามารถเป็นวัตถุประสงค์ของการโอนสิทธิเรียกร้องได้ทั้งสิ้น ซึ่งไม่เพียงแค่นี้ที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงหนี้ประเภทอื่นด้วย เช่น สิทธิในการครอบครองสถานที่เช่า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีสิทธิเรียกร้องบางประเภทที่โดยสภาพและโดยกฎหมายทำให้ไม่สามารถโอนได้ เช่น สิทธิในเงิน บำนาญข้าราชการ หรือสิทธิในเงินค่าชดเชยความเสียหายจากสงคราม เป็นต้น¹⁰

2.1.2 กฎหมายเยอรมัน

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยสภาพ และโดยกฎหมายไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ สิทธิเรียกร้องใดที่หากมีการชำระหนี้แก่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม จะทำให้สภาพแห่งสิทธิเรียกร้องเปลี่ยนแปลงไป¹¹ เช่น สิทธิเรียกร้อง ที่การปฏิบัติการชำระหนี้เป็นการให้บริการ เป็นต้น และสิทธิเรียกร้องที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดี

¹⁰ Marcel Fernand Planiol and George Ripert, Treatise on the Civil Law Volume 2, Part 1, trans. The Louisiana State Law Institute, 11th ed (Louisiana: The Louisiana State Law Institute, 1959), pp. 892.

¹¹ The German Civil Code Article 399 "A claim is not assignable if the performance cannot be effected in favor of any person other than the original creditor without alteration of its substance, or if assignment is excluded by agreement with the debtor." (สิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนได้หากการชำระหนี้ไม่สามารถมีผลถ้าทำกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแห่งสิทธิเรียกร้องนั้น หรือหากการโอนสิทธิเรียกร้องถูกห้ามโดยสัญญาเกี่ยวกับลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง) ดู Ian S. Forrester, Simon L. Goren and Hans-Michael Ilgen, The German Civil Code (as amended to January 1, 1975), (Oxford: North-Holland Publishing Company, 1975), pp. 64.

โดยศาล¹² เช่น สิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินค่าจ้าง สิทธิเรียกร้องในค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น สิทธิเรียกร้องดังกล่าวย่อมไม่สามารถโอนได้¹³

2.1.3 กฎหมายญี่ปุ่น

สิทธิเรียกร้องบางชนิดโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัว ทำให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่ชำระหนี้แก่ผู้อื่นได้นอกจากเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง เช่น สิทธิเรียกร้องในค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิด สิทธิเรียกร้องในค่าอุปการะเลี้ยงดู สิทธิเรียกร้องในเงินประกันสังคม เป็นต้น สิทธิเรียกร้องนั้นจึงไม่สามารถโอนได้ตามมาตรา 466 วรรคแรกของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น¹⁴ แต่การโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินค่าจ้างได้รับการยอมรับในประเทศญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามเงินค่าจ้าง

¹² The German Civil Code Article 400 "A claim is not assignable if it is not subject to attachment." (สิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนถ้ามันไม่อยู่ในชายที่จะอายัดได้) ดู *Ibid*, pp. 64.

¹³ Ernest Joseph Cohn, Manual of German Law, Volume 1, 2nd ed. (London: The British Institute of International and Comparative Law, 1968), pp.126.; Ernest J. Schuster, The Principle of German Civil Law, (Oxford: Clarendon Press, 1907), pp. 194-195.

¹⁴ The Civil Code of Japan Article 466 "An Obligation-right may be assigned unless its nature does not permit of assignment.

The provisions of the preceding paragraph shall not apply if the parties have declared an intention to the contrary, but such declaration of intention may not be set up against a third person who has acted in good faith."

(สิทธิเรียกร้องสามารถโอนกันได้ ยกเว้นสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอน

บทบัญญัติในย่อหน้าก่อนไม่ใช่บังคับ หากคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น แต่การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ไม่สามารถยกขึ้นต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริตได้) ดู Zentaro Kitagawa, Doing Business in Japan, Statute Volume, (New York: Matthew Bender & Company, 1980), pp. App. 4A-114.

สามารถถูกบังคับชำระหนี้ได้เพียงหนึ่งในสี่ของจำนวนทั้งหมดที่ได้รับ โดยศาลอาจเพิ่มหรือลดจำนวนดังกล่าวได้โดยพิจารณาจากสถานะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง¹⁵

2.1.4 กฎหมายอังกฤษ

สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพของสิทธิเรียกร้องนั่นเองและโดยผลของกฎหมายทำให้ไม่สามารถโอนได้ตามกฎหมายอังกฤษ ได้แก่¹⁶

1. สิทธิฟ้องคดี

การโอนสิทธิฟ้องคดีให้แก่ผู้รับโอนซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในคดีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยคู่ความดำเนินคดีในลักษณะของการค้าความยอมเป็นโมฆะ ดังนั้นผู้ถูกละเมิดจึงไม่สามารถขายสิทธิในการฟ้องผู้ทำละเมิดได้ แต่สามารถฟ้องผู้ทำละเมิดแล้วโอนสิทธิเรียกร้องในค่าเสียหายที่จะเกิดจากการชนะคดีได้ทราบเท่าที่ไม่เป็นการให้สิทธิใดๆแก่ผู้รับโอนในการเข้าไปก้าวท้าวการดำเนินคดี นอกจากนี้การโอนสิทธิฟ้องคดีในกรณีที่ผู้รับโอนมีผลประโยชน์ทางการค้าและการเงินอย่างแท้จริงจากการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นสามารถทำได้ เช่น การโอนสิทธิฟ้องคดีของผู้เอาประกันภัยไปยังบริษัทประกันภัยซึ่งได้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เอาประกันภายใต้กรมธรรม์ยอมสมบูรณ์ เนื่องจากบริษัทประกันภัยมีส่วนได้เสียทางกฎหมายในการชดเชยสิ่งที่จ่ายไปตามกรมธรรม์¹⁷ หรือการโอนสิทธิฟ้องคดีโดยผู้จัดการทรัพย์สินในคดีล้มละลายหรือผู้ชำระบัญชีของ

¹⁵ Zentaro Kitagawa, *Doing Business in Japan*, Volume 3, Part 1 (New York: Matthew Bender & Company, 1982), pp. 1-213.

¹⁶ A.G. Guest, *Anson's Law of Contract*, 26th ed. (Oxford: Clarendon Press, 1984), pp. 402-404.; G.H. Treitel, *The Law of Contract*, 10th ed. (London: Sweet & Maxwell, 1999), pp. 639-645.; Andrew Phang Boon Leong, Alfred William Brian Simpson, Charles F., Edith J. Clyne, Geoffrey Chevallier Cheshire, Cecil Herbert Stuart Fifoot and Michael Philip Furmston, *Cheshire, Fifoot and Furmston's Law of Contract*, 2nd Singapore and Malaysian ed. (Singapore: Butterworths Asia, 1998), pp. 863-865.

¹⁷ *Compania Colombiana de Seguros v Pacific Steam Navigation Co.*, [1965] 1 Q.B. 101. Cited by A.G. Guest, *ibid.* pp. 403.

บริษัทที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวซึ่งมีสิทธิขายสิทธิฟ้องคดีทั้งหมดเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ของบุคคลล้มละลายหรือเจ้าหนี้ของบริษัท¹⁸

2. สิทธิเรียกร้องในสัญญาส่วนตัว

หากสัญญามีลักษณะต้องอาศัยความรู้ความสามารถหรือความไว้วางใจของคู่สัญญาเป็นสาระสำคัญ คู่สัญญาจะโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญานั้นให้บุคคลอื่น โดยปราศจากความยินยอมของคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ได้ ตามหลักที่ว่าไม่สามารถบังคับให้บุคคลใดปฏิบัติกรณารชาระหนี้แตกต่างไปจากที่เขาได้กำหนดเงื่อนไขไว้ และการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งทำให้เขาตกอยู่ในฐานะเช่นนั้นย่อมเป็นโมฆะ¹⁹ เช่น สัญญาประกันภัยรถยนต์ไม่สามารถโอนไปยังผู้ที่ซื้อรถจากผู้โอนได้ เว้นแต่บริษัทประกันจะให้ความยินยอม เพราะสาระสำคัญของสัญญาขึ้นอยู่กับความสามารถในการขับขี่ของผู้ถือกรมธรรม์²⁰ หรือสัญญาขายถ่านหินโดยให้สินเชื่อแก่พ่อค้าปลีกไม่สามารถโอนไปยังผู้รับช่วงธุรกิจของพ่อค้าปลีกได้ เพราะขณะทำสัญญา ผู้ขายไว้วางใจในประสบการณ์ทางธุรกิจของผู้ซื้อคนเดิมเป็นสาระสำคัญ และการบังคับให้เขาให้สินเชื่อแก่ผู้รับช่วงธุรกิจซึ่งยังไม่มีประสบการณ์จะทำให้ความเสี่ยงทางธุรกิจของเขาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม²¹

3. สิทธิเรียกร้องที่ขัดต่อนโยบายสาธารณะ

สิทธิเรียกร้องบางชนิดมีกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะว่าห้ามโอน เนื่องจากเหตุผลด้านนโยบายสาธารณะ เช่น สิทธิเรียกร้องในบำนาญหรือเงินเดือนของข้าราชการ สิทธิเรียกร้องในค่าอุปการะเลี้ยงดูภรรยา สิทธิเรียกร้องในผลประโยชน์ภายใต้ประกันสังคมตามกฎหมาย เป็นต้น

¹⁸ *Norglen Ltd. V Reeds Rains Prudential Ltd.*, [1998] 1 All E.R. 218 at 224-225. Cited by G.H. Treitel, *supra* note 16, pp. 642.

¹⁹ Andrew Phang Boon Leong, Alfred William Brian Simpson, Charles F., Edith J. Clyne, Geoffrey Chevallier Cheshire, Cecil Herbert Stuart Fifoot and Michael Philip Furmston, *supra* note 16, pp. 864.

²⁰ *Peters v G.A.F.L.A.C.* [1937] 4 All E.R. 628 at 633. Cited by A.G. Guest, *supra* note 12, p. 404.; G.H. Treitel, *supra* note 16, pp. 640.

²¹ *Cooper v Micklefield Coal & Lime Co. Ltd.* [1912] 107 L.T. 457 Cited by G.H. Treitel, *ibid.* pp. 640.

2.1.5 กฎหมายสหรัฐอเมริกา

สิทธิเรียกร้องที่โดยสภาพและโดยกฎหมายทำให้ไม่สามารถโอนได้ปรากฏในกรณีดังต่อไปนี้

1. สิทธิเรียกร้องที่หากโอนไปจะทำให้หน้าที่ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก²²

โดยทั่วไป การโอนสิทธิเรียกร้องมีผลให้หน้าที่ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเกิดความเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ศาลไม่ถือว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพียงเล็กน้อยจะมีความมากกว่าความสามารถในการโอนสิทธิเรียกร้องได้อย่างอิสระ แต่หากว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นส่งผลกระทบต่อหน้าที่ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ผู้โอนย่อมไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลอื่นได้ ตามมาตรา 317 (2) (a) ของ Restatement (Second) of Contracts²³ และมาตรา 2-210 (1) (a) ของ UCC²⁴

²² E. Allan Farnworth, *Contracts*. 7th ed. (Boston: Little, Brown and Company, 1982), pp. 761-763.; John D. Calamari and Joseph M. Perillo, *The Law of Contracts*, 4th ed. (St. Paul, Minn: West Group, 1998), pp. 680-681.

²³ Restatement (Second) of Contracts § 317 (2) "A contractual right can be assigned unless... (a) the substitution of a right of the assignee for the right of the assignor would materially change the duty of the obligor, or materially increase the burden or risk imposed on him by his contract, or materially impair his chance of obtaining return performance, or materially reduce its value to him." (สิทธิเรียกร้องตามสัญญาสามารถโอนได้ ถ้าการเข้าแทนที่สิทธิเรียกร้องของผู้รับโอนในสิทธิเรียกร้องของผู้โอนไม่ทำให้น้ำหนักหน้าที่ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หรือเพิ่มความเสี่ยงให้เงินไขมีโอกาสำเร็จ หรือลดโอกาสที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะได้รับชำระหนี้ตอบแทนหรือลดคุณค่าของสิทธิเรียกร้องนั้นอย่างมาก)

²⁴ UCC § 2-210 (1) "the seller or buyer assigns rights under a contract, the following rules apply... (a) Subject to paragraph (b) and except as otherwise provided in Section 9-406 or as otherwise agreed, all rights of the seller or the buyer may be assigned unless the assignment would materially change the duty of the other party, increase materially the burden or risk imposed on that party by the contract, or impair

ในกรณีที่การชำระหนี้อยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการหรือกระทำตามความต้องการของ เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไปยังบุคคลอื่นได้

ตัวอย่างเช่น ก. ตกลงขายน้ำแข็งให้ ข. ตามจำนวนที่ ข. ต้องการ ถ้า ข. โอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาไปยังบุคคลอื่น ก็อาจทำให้หน้าที่ในการส่งมอบน้ำแข็งของ ก. เปลี่ยนไปอย่างมาก เพราะความต้องการของผู้โอนและผู้รับโอนย่อมแตกต่างกัน

หรือกรณีที่การชำระหนี้จำเป็นต้องกระทำตามความพอใจของลูกค้าแห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งไม่อาจบังคับได้ และให้คนอื่นทำแทนไม่ได้เพราะต้องอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องในการชำระหนี้ (Personal Contract) การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่นนี้ก็ถือว่าทำให้หน้าที่ของลูกค้าแห่งสิทธิเรียกร้องเปลี่ยนไปอย่างมาก

ยกตัวอย่างเช่น ก. รับจ้างวาดภาพเหมือนของ ข. เช่นนี้ ข. ไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องให้ ก. วาดภาพเหมือนไปยังบุคคลอื่นได้

หรือกรณีที่การชำระหนี้ของลูกค้าแห่งสิทธิเรียกร้องจะสำเร็จต่อเมื่อเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องทำการเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้จากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง และการนั้นเป็นการเฉพาะตัวของเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง เพราะอาศัยความไว้วางใจเป็นส่วนตัว เช่นนี้หากมีการโอนสิทธิเรียกร้องไปจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของลูกค้าแห่งสิทธิเรียกร้องอย่างมาก

materially that party's chance of obtaining return performance. A right to damages for breach of the whole contract or a right arising out of the assignor's due performance of its entire obligation may be assigned despite an agreement otherwise." (ถ้าผู้ขายหรือผู้ซื้อโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญา ให้ใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้... (ก) ภายใต้บังคับแห่งอนุมาตรา (ข) และเว้นมาตรา 9-406 จะกำหนดเป็นอย่างอื่นหรือมีการตกลงกันเป็นอย่างอื่น สิทธิเรียกร้องใดๆ ของผู้ซื้อหรือผู้ขายสามารถโอนได้ ยกเว้น การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะทำให้หน้าที่ของคู่สัญญาอีกฝ่ายเปลี่ยนไปอย่างมาก หรือเพิ่มความเสี่ยงให้เงื่อนไขสำเร็จ หรือทำให้โอกาสที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะได้รับชำระหนี้ลดน้อยลงไปมาก นอกจากนี้สิทธิเรียกร้องในค่าเสียหายเนื่องจากการละเมิดสัญญาทั้งฉบับ หรือสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากการชำระหนี้ทั้งหมดที่ถึงกำหนดของผู้โอนสามารถโอนได้ แม้ว่าในสัญญาจะกำหนดเป็นอย่างอื่น)

ตัวอย่างเช่นที่เกิดขึ้นในคดี Arkansas Valley Smelting Co. v Belden Min. Co.²⁵ ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า บริษัทเหมืองแร่ทำสัญญาขายแร่จำนวน 10,000 ตันให้บริษัทหลอมแร่ โดยตกลงที่จะส่งมอบแร่วันละ 50 ตัน และไม่ได้กำหนดราคาแร่ไว้แน่นอนในสัญญา แต่ในทุกๆ 100 ตันของแร่ที่ส่งมอบจะถูกวิเคราะห์ปริมาณโลหะโดยบริษัทหลอมแร่ และราคาแร่จะถูกกำหนดตามอัตราส่วนของปริมาณสินแร่ที่อยู่ในแร่ นั้น จะเห็นได้ว่า ความชำนาญในการวิเคราะห์ปริมาณโลหะและความชัดเจนของการกำหนดราคาล้วนขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัวของบริษัทหลอมแร่ และอาศัยความไว้วางใจเป็นการส่วนตัวของคุณสัญญา บริษัทหลอมแร่จึงไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญานี้ให้แก่บุคคลอื่น

2. สิทธิเรียกร้องที่หากโอนไปจะเพิ่มความเสี่ยงให้เกิดความสำเร็จแห่งเงื่อนไขอย่างมาก²⁶

แม้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องจะไม่มีผลต่อหน้าที่ของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอย่างชัดเจน แต่ถ้ายการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นเป็นเหตุให้เพิ่มความเสี่ยงให้เกิดความสำเร็จแห่งเงื่อนไขอย่างมาก ก็ทำให้การโอนสิทธิเรียกร้องไม่มีผลตามมาตรา 317 (2) (a) ของ Restatement (Second) of Contracts และมาตรา 2-210 (1) (a) ของ UCC

ยกตัวอย่างเช่น เจ้าของตึกขายตึกให้แก่ผู้ซื้อ พร้อมกับโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันอัคคีภัยให้แก่ผู้ซื้ออีกด้วย แต่เนื่องจากการที่บริษัทประกันจะรับประกันหรือคิดเบี้ยประกันขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวเจ้าของตึกเป็นสำคัญ ดังนั้นการเปลี่ยนตัวเจ้าของตึกจึงมีผลเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงของบริษัทประกันในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนค่าเสียหาย ถ้ายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลให้ความเสี่ยงนั้นเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก การโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันระหว่างเจ้าของตึกกับผู้ซื้อย่อมไม่มีผล

²⁵ [1888] 8 S.Ct.1308, 127 U.S. 379, 32 L.Ed. 246.

²⁶ E. Allan Farnworth, *supra* note 22, pp. 763-764.; John D. Calamari and Joseph M. Perillo, *supra* note 22, pp. 681-682.

3. สิทธิเรียกร้องที่หากโอนไปจะทำให้โอกาสที่ลูกหนี้จะได้รับชำระหนี้ตอบแทนลดน้อยลงไปมาก²⁷

เป็นกรณีที่สิทธิเรียกร้องถูกโอนไปยังผู้รับโอนก่อนที่ผู้โอนจะชำระหนี้ตอบแทนให้แก่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง หรือลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องชำระหนี้ไปก่อนโดยที่หนี้ของผู้โอนที่มีต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องยังไม่ถึงกำหนดชำระ หรือผู้โอนตกเป็นบุคคลล้มละลาย เช่น ผู้ขายโอนสิทธิในการรับชำระค่าสินค้าไปยังผู้รับโอนก่อนที่ผู้ขายจะส่งมอบสินค้าไปยังผู้ซื้อ เป็นต้น ดังนั้นเพื่อรักษาแรงจูงใจของผู้โอนในการชำระหนี้ตอบแทน ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจเรียกให้ผู้โอนหรือผู้รับโอนให้หลักประกันว่าจะมีการชำระหนี้ตอบแทนเมื่อถึงกำหนด และการให้หลักประกันดังกล่าวมีผลเกี่ยวกับการพิจารณาว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นทำให้โอกาสที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะได้รับชำระหนี้ตอบแทนลดน้อยลงไปมากหรือไม่ กล่าวคือ ถ้าไม่มีการให้หลักประกันถือว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นทำให้โอกาสที่ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะได้รับชำระหนี้ตอบแทนลดน้อยลงไปมาก การโอนสิทธิเรียกร้องจึงไม่มีผลตามมาตรา 317 (2) (a) ของ Restatement (Second) of Contracts และมาตรา 2-210 (1) (a) ของ UCC

จะเห็นได้ว่าสิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนได้ ถ้าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นทำให้ฐานะของลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องด้อยลงกว่าเดิม แต่เนื่องจากหลักนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจึงสามารถแสดงความคุ้มครองได้โดยตกลงกับเจ้าหนี้ขณะทำสัญญาหรือให้ความยินยอมแก่การโอนในภายหลัง

4. สิทธิเรียกร้องที่ห้ามโอนตามกฎหมายเพราะขัดต่อนโยบายสาธารณะ²⁸

การโอนสิทธิเรียกร้องบางประเภทอาจไม่มีผลบังคับ เนื่องจากกฎหมายห้ามโอนสิทธิเรียกร้องประเภทนั้นไว้ หรือการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นขัดต่อนโยบายสาธารณะตามมาตรา 317 (2) (b) ของ Restatement (Second) of Contracts²⁹ เช่น การโอนสิทธิเรียกร้องในเงินเดือนหรือ

²⁷ E. Allan Farnworth, *Ibid.* pp. 764.; John D. Calamari and Joseph M. Perillo, *Ibid.* pp. 682.

²⁸ E. Allan Farnworth, *Ibid.* pp. 759-760.; John D. Calamari and Joseph M. Perillo, *Ibid.* pp. 683-684.

²⁹ Restatement (Second) of Contracts § 317 (2) (b) "A contractual right can be assigned unless... the assignment is forbidden by statute or is otherwise inoperative on

ค่าตอบแทนอื่นของเจ้าพนักงานรัฐซึ่งยังไม่ได้รับ เพราะหากอนุญาตให้มีการโอนดังกล่าวอาจส่งผลเสียหายต่อแรงจูงใจในการทำงานของเขาได้ หรือการโอนสิทธิเรียกร้องในเงินบำนาญ

2.2 สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้โดยเจตนาของคู่สัญญา

2.2.1 กฎหมายฝรั่งเศส

ไม่มีบทบัญญัติใดในประมวลแพ่งฝรั่งเศสกำหนดเกี่ยวกับผลของข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวถูกอภิปรายน้อยมากและยังไม่มีคดีตัวอย่างใหม่ที่วินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหานี้ เนื่องจากการกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นน้อยมากในประเทศฝรั่งเศส³⁰ อันน่าจะกล่าวได้ว่า โดยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา คู่กรณีในนิติสัมพันธ์เดิมที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องย่อมมีเสรีภาพที่จะกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นในระหว่างกันได้

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางกลุ่มให้ความเห็นว่า ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องควรไม่มีผลบังคับ เนื่องจากข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขัดแย้งกับนโยบายสาธารณะซึ่งต่อต้านการจำกัดการโอนทรัพย์สิน ซึ่งเป็นนโยบายที่มั่นคงและมีต้นกำเนิดย้อนหลังตั้งแต่เมื่อครั้งปฏิวัติฝรั่งเศส โดยมีการอ้างคำพิพากษาในคดีที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1853³¹ ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไม่มีผล เนื่องจากข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องมีแนวโน้มไปในทางที่ขยายข้อกำหนดของกฎหมายออกไป

grounds of public policy.” (สิทธิตามสัญญาสามารถโอนได้ ถ้าการโอนสิทธิเรียกร้องไม่ถูกห้ามตามกฎหมาย หรือไม่มีผลบังคับด้วยเหตุนโยบายสาธารณะ)

³⁰ Hein Kotz, “Right of third parties. Third party beneficiaries and assignment,” *International encyclopedia of comparative law* VII (1992), pp. 64.

³¹ Cass. civ. 1 June 1853, D.P. 1853.1.191. (The court held a no-assignment clause invalid on the ground that a no-assignment clause... tends to go further than provided by law in restricting the free use of property and thus to place assets outside the free flow of commerce that must in the present state of the law remain freely transferable.) See *Ibid.* footnote 371, pp. 64.

จำกัดเสรีภาพในการใช้สอยทรัพย์สินและนำทรัพย์สินออกไปจากการไหลเวียนทางการค้าโดยอิสระ ทั้งที่กฎหมายปัจจุบันของรัฐต้องคงไว้ซึ่งความสามารถในการโอนทรัพย์สินได้อย่างเสรี³²

2.2.2 กฎหมายเยอรมัน

การมีผลบังคับของข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องปรากฏอยู่ในมาตรา 399 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน³³ ทำให้สิทธิเรียกร้องที่มีข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนได้ หากมีการฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องไป ผู้รับโอนไม่สามารถบังคับให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตน อย่างไรก็ตาม การโอนสิทธิเรียกร้องยังมีผลบังคับระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน กล่าวคือ หากการโอนสิทธิเรียกร้องมีค่าตอบแทนและผู้รับโอนสุจริต กล่าวคือ ไม่รู้ถึงข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง ผู้รับโอนสามารถอ้างได้ว่า ตามวัตถุประสงค์ของสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องถือว่าผู้โอนได้รับรองโดยปริยายถึงอำนาจโอนของผู้โอน ดังนั้น ผู้รับโอนสามารถเรียกค่าตอบแทนที่จ่ายไปเพื่อการโอนสิทธิเรียกร้องคืนจากผู้โอนได้ รวมถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย³⁴

แต่หากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องได้ทำหลักฐานเป็นเอกสารที่แสดงความเป็นหนี้ไว้และมอบแก่ผู้โอน แล้วผู้โอนได้โอนสิทธิเรียกร้องที่มีข้อห้ามโอนให้แก่ผู้รับโอนโดยมีการส่งมอบเอกสารดังกล่าวไปด้วย ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะยกข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนเพื่อปฏิเสธการชำระหนี้ไม่ได้ ยกเว้นผู้รับโอนรู้หรือควรรู้ขณะที่มีการโอนสิทธิเรียกร้องว่ามีข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวอยู่³⁵

³² *Ibid.* pp. 64.

³³ The German Civil Code Article 399 "A claim is not assignable if the performance cannot be effected in favor of any person other than the original creditor without alteration of its substance, or if assignment is excluded by agreement with the debtor." (สิทธิเรียกร้องไม่สามารถโอนได้หากการชำระหนี้ไม่สามารถมีผลถ้าทำกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องเดิม โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแห่งสิทธิเรียกร้องนั้น หรือหากการโอนสิทธิเรียกร้องถูกห้ามโดยสัญญากับลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง) ดู Ian S. Forrester, Simon L. Goren and Hans-Michael Ilgen, *supra* note 11, pp. 64.

³⁴ Hein Kotz, *supra* note 30, pp. 65.

³⁵ The Civil Code of German Article 405 "If the debtor has executed a document of indebtedness, and if the claim is assigned along with production of the

2.2.3 กฎหมายญี่ปุ่น

มาตรา 466 ของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น วางหลักให้คู่สัญญาสามารถกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาอันเป็นปอเกิดแห่งสิทธิเรียกร้องได้ และสิทธิเรียกร้องที่มีข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องย่อมไม่สามารถโอนกันได้³⁶ หากผู้โอนยื่นโอนสิทธิเรียกร้องไป ผู้โอนมีความรับผิดชอบต่องูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจากการผิดสัญญาในข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง และการโอนสิทธิเรียกร้องจะไม่เกิดผลเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องต่อผู้รับโอนที่ไม่สุจริตซึ่งรู้ถึงข้อตกลงห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง และผู้รับโอนไม่มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตน แต่หากผู้รับโอนสุจริต ไม่รู้ถึงข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าว ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะไม่สามารถยกเรื่องข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นยันผู้รับโอนที่สุจริตได้ ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตนโดยตรง

document, he may not as against the assignee maintain that the incurring or acknowledgment of the obligation was only a sham, or that the assignment was excluded by agreement with the assignor, unless the assignee, at the time of the assignment, knew or should have known of the circumstances.” (ถ้าลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องทำเอกสารที่แสดงความเป็นหนี้ไว้ และถ้าสิทธิเรียกร้องถูกโอนไปพร้อมกับเอกสารดังกล่าว ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องไม่อาจต่อสู้ผู้รับโอนว่า การก่อให้เกิดหนี้หรือการรับสภาพหนี้เป็นการหลอกลวง หรือการโอนสิทธิเรียกร้องถูกห้ามโดยสัญญากับผู้โอน เว้นเสียแต่ว่าผู้รับโอนรู้หรือควรรู้ถึงเหตุดังกล่าวขณะโอนสิทธิเรียกร้อง) ดู Ian S. Forrester, Simon L. Goren and Hans-Michael Ilgen, *supra* note 11, pp. 64.

³⁶ The Civil Code of Japan Article 466 “An Obligation-right may be assigned unless its nature does not permit of assignment.

The provisions of the preceding paragraph shall not apply if the parties have declared an intention to the contrary, but such declaration of intention may not be set up against a third person who has acted in good faith.”

(สิทธิเรียกร้องสามารถโอนกันได้ ยกเว้นสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอน

บทบัญญัติในย่อหน้าก่อนไม่ใช่บังคับ หากคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น แต่การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ไม่สามารถยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตได้) ดู Zentaro Kitagawa, *supra* note 14, pp. App. 4A-114.

เหตุผลของการบัญญัติการมีผลของข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องก็เพื่อคุ้มครองลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจากผู้รับโอนซึ่งมักเป็นพวกทวงหนี้ โดยเริ่มแรกเป็นเพียงแนวปฏิบัติในการกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง ต่อมาเกิดเป็นนโยบายของรัฐ จึงมีการบัญญัติผลบังคับของข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น

2.2.4 กฎหมายอังกฤษ

ศาลอังกฤษวางหลักรับรองว่า คู่สัญญาสามารถกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาได้ และหากผู้โอนฝ่าฝืนโอนสิทธิเรียกร้องไป นอกจากจะเป็นการผิดสัญญาที่ผู้โอนต้องรับผิดชอบลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องแล้ว ผู้รับโอนก็ไม่ได้รับสิทธิใดๆที่จะบังคับให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องชำระหนี้แก่ตนอีกด้วยตามบรรทัดฐานที่วางไว้ในคดี *Helstan Securities Ltd. v Hertfordshire County Council* 1978 ซึ่งมีรายละเอียดว่า สภามณฑลจังหวัดว่าจ้างผู้รับเหมาให้ซ่อมแซมถนน ซึ่งในสัญญาก่อสร้างกำหนดว่า ห้ามผู้รับเหมาโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญา หรือ ประโยชน์ หรือดอกเบี้ยส่วนหนึ่งส่วนใดที่ได้รับตามสัญญา โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้าง ต่อมาผู้รับเหมาโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาก่อสร้างดังกล่าวให้แก่โจทก์ ศาลตัดสินว่า ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องทำให้ผู้รับเหมาไม่อาจโอนสิทธิเรียกร้องได้โดยปราศจากความยินยอมของสภามณฑลจังหวัด สภามณฑลจังหวัดมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงิน³⁷

2.2.5 กฎหมายสหรัฐอเมริกา

โดยปกติ คู่สัญญาสามารถแสดงเจตนาในการจำกัดความสามารถของเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องในการโอนสิทธิเรียกร้องได้ โดยการกำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาอันเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 317 (2) (c) ของ *Restatement (Second) of Contracts*³⁸

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปศาลสหรัฐอเมริกามักตีความหลีกเลี่ยงการมีผลบังคับใช้ของข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญา โดยหากคู่สัญญากำหนดข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องด้วยข้อความทั่วไป เป็นต้นว่า "ไม่มีสิทธิใดภายใต้สัญญานี้จะสามารถโอนได้ (No rights under this contract shall be assignable.) หรือ สัญญานี้ไม่สามารถโอนได้ (This contract is not

³⁷ A.G. Guest, *supra note* 16, pp. 402.; G.H. Treitel, *supra note* 16, pp. 639.

³⁸ *Restatement (Second) of Contracts* § 317 (2) (c) "A contractual right can be assigned unless... assignment is validly precluded by contract." (สิทธิตามสัญญาสามารถโอนได้ ถ้าการโอนสิทธิเรียกร้องไม่ถูกระงับโดยสัญญา)

assignable.)”³⁹ ศาลมักตีความสัญญาไปในทางที่ทำให้ผู้โอนสามารถโอนสิทธิเรียกร้องไปยังผู้รับโอนได้ ดังนั้นหากคู่สัญญาต้องการทำให้การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนไม่มีผลบังคับ เขาต้องแสดงเจตนาไว้อย่างชัดเจนในสัญญา เพื่อให้ข้อห้ามโอนมีผลบังคับตามกฎหมาย เช่น ระบุว่า “การโอนสิทธิหรือหน้าที่ใดๆภายใต้สัญญานี้จะตกเป็นโมฆะ การปฏิบัติตามสัญญานี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขโดยเฉพาะเจาะจงในการไม่โอนสิทธิเรียกร้องโดยคู่สัญญา (Any assignment of rights or delegation of duties under this contract shall be void. Execution of this contract is specifically conditional upon nonassignment by the parties.)”⁴⁰ การระบุเช่นนี้จะทำให้ศาลตีความว่า ข้อห้ามโอนเป็นรากฐานของสัญญาซึ่งคู่สัญญาคาดหมายในการเข้าทำสัญญา เป็นเหตุให้ผู้โอนไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องไปยังผู้รับโอนได้ ดังนั้นถ้าสัญญาไม่ระบุข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้โดยเฉพาะเจาะจง จึงมักพบว่าการโอนสิทธิเรียกร้องในค่าเสียหายเนื่องจากการละเมิดสัญญาและสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากการชำระหนี้ทั้งหมดที่ถึงกำหนดของผู้โอนจะมีผลบังคับ และลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้รับโอน แต่ผู้โอนอาจมีความรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจากการฝ่าฝืนข้อห้ามโอนได้ตามมาตรา 322 (2) (a) และ (b) ของ Restatement (Second) of Contracts^{41 42}

³⁹ Melinda R. Thomas, Contract law for paralegals, (St.Paul, Minn: West Pub., 1997), pp. 256.

⁴⁰ *Ibid*, pp.257.

⁴¹ Restatement (Second) of Contracts § 322 (2) “A contract term prohibiting assignment of rights under the contract, unless a different intention is manifested, (a) does not forbid assignment of a right to damages for breach of the whole contract or a right arising out of the assignor's due performance of his entire obligation; (b) gives the obligor a right to damages for breach of the terms forbidding assignment but does not render the assignment ineffective.” (เว้นแต่จะมีการแสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น ข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญา (ก) ไม่ห้ามการโอนสิทธิในค่าเสียหายเนื่องจากการละเมิดสัญญาทั้งฉบับหรือสิทธิที่เกิดจากการชำระหนี้ทั้งหมดที่ถึงกำหนดของผู้โอน (ข) ทำให้ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องมีสิทธิในค่าเสียหายเนื่องจากการฝ่าฝืนข้อสัญญาห้ามโอน แต่ไม่เป็นเหตุให้การโอนสิ้นผลไป)

⁴² Bryan D. Hull, “Harmonization of rules governing assignments of right to payment,” SMU Law Review (Spring 2001): 482.

มาตรา 2-210 (1) (a) ของ UCC ได้วางหลักเช่นเดียวกับ มาตรา 322 (2) (a) ของ Restatement (Second) of Contracts ที่กำหนดให้สิทธิในค่าเสียหายเนื่องจากการละเมิดสัญญาทั้งฉบับ และสิทธิที่เกิดจากการชำระหนี้ทั้งหมดที่ถึงกำหนดของผู้โอน สามารถโอนได้ แม้ว่าจะขัดต่อข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น ก. ส่งมอบสินค้าแก่ ข. ตามสัญญาแล้ว เช่นนี้ ก. อาจโอนสิทธิในการรับชำระเงินได้ แม้ว่าจะมีข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญา⁴³

สำหรับการโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นประกันหนี้ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 9 ของ UCC โดยทั่วไปข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไม่มีผลบังคับตามมาตรา 9-406 (d) ของ UCC⁴⁴ ผู้โอนสามารถโอนสิทธิเรียกร้องไปยังผู้รับโอนได้แม้มีข้อห้ามโอนสิทธิเรียกร้องอยู่ก็ตาม และการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไม่ถือเป็นการผิดสัญญาระหว่างลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องกับผู้โอน ดังนั้น ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจึงไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้โอนได้ เว้นแต่ในกรณีที่มีการโอนหน้าที่ใน

⁴³ Bradford Stone, Uniform Commercial Code in a nutshell, 5th ed. (St. Paul, Minn: West Group, 2002), pp. 36.

⁴⁴ UCC § 9-406 (d) "Except as otherwise provided in subsection (e) and Sections 2A-303 and 9-407, and subject to subsection (h), a term in an agreement between an account debtor and an assignor or in a promissory note is ineffective to the extent that it: (1) prohibits, restricts, or requires the consent of the account debtor or person obligated on the promissory note to the assignment or transfer of, or the creation, attachment, perfection, or enforcement of a security interest in, the account, chattel paper, payment intangible, or promissory note; or (2) provides that the assignment or transfer or the creation, attachment, perfection, or enforcement of the security interest may give rise to a default, breach, right of recoupment, claim, defense, termination, right of termination, or remedy under the account, chattel paper, payment intangible, or promissory note." (เว้นแต่จะกำหนดเป็นอย่างอื่นในอนุมาตรา (e) และมาตรา 2A-303 และ 9-407 และภายใต้อนุมาตรา (h) ข้อกำหนดเหล่านี้ในสัญญาระหว่างลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องกับผู้โอนไม่มีผลบังคับ (1) ห้าม จำกัด หรือต้องขอความยินยอมจากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องในการโอนก่อน ทำให้สมบูรณ์ หรือบังคับสิทธิในหลักประกันในบัญชีลูกหนี้การค้า หรือ (2) กำหนดให้การโอนก่อน ทำให้สมบูรณ์ หรือบังคับสิทธิในหลักประกันในบัญชีลูกหนี้การค้าเป็นเหตุของการผิดสัญญา หรือให้สิทธิเรียกค่าเสียหาย หรือให้สิทธิเลิกสัญญา)

การชำระหนี้ที่เป็นสาระสำคัญ (a delegation of material performance) ไปกับการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นด้วย ซึ่งลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องอาจมีมูลเหตุในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้โอนหรืออาจได้รับวิธีการบรรเทาที่เหมาะสมแล้วแต่กรณี รวมทั้งศาลอาจจะมีคำสั่งห้ามการบังคับใช้สิทธิในหลักประกันด้วยตามมาตรา 2-210 (1) (b) ของ UCC^{45 46}

⁴⁵ UCC § 2-210 (1) (b) “The creation, attachment, perfection, or enforcement of a security interest in the seller's interest under a contract is not an assignment that materially changes the duty of or materially increases the burden or risk imposed on the buyer or materially impairs the buyer's chance of obtaining return performance under paragraph (a) unless, and only to the extent that, enforcement of the security interest results in a delegation of a material performance of the seller. Even in that event, the creation, attachment, perfection, and enforcement of the security interest remain effective. However, the seller is liable to the buyer for damages caused by the delegation to the extent that the damages could not reasonably be prevented by the buyer, and a court may grant other appropriate relief, including cancellation of the contract or an injunction against enforcement of the security interest or consummation of the enforcement.” (การก่อ ทำให้สมบูรณ์ หรือบังคับสิทธิในหลักประกันในประโยชน์ของผู้ขาย ตามสัญญาไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้องที่เปลี่ยนหน้าที่หรือเพิ่มความเสี่ยงของผู้ซื้ออย่างมากหรือทำให้โอกาสของผู้ซื้อในการรับชำระหนี้ตอบแทนลดลงอย่างมากตามเนื้อหาของอนุมาตรา (a) เว้นแต่และตราบเท่าที่การบังคับตามสิทธิส่งผลให้เกิดการโอนหน้าที่ในการชำระหนี้ที่เป็นสาระสำคัญของผู้ขาย แม้แต่ในกรณีดังกล่าว การก่อ ทำให้สมบูรณ์ หรือบังคับสิทธิในหลักประกันยังมีผล แต่อย่างไรก็ตามผู้ขายต้องรับผิดชอบผู้ซื้อในความเสียหายใดๆที่เกิดขึ้นจากการโอนดังกล่าว เฉพาะในความเสียหายที่ผู้ขายไม่อาจป้องกันได้ตามสมควร และศาลซึ่งมีเขตอำนาจอาจกำหนดวิธีการบรรเทาความเสียหายที่เหมาะสม รวมถึงการยกเลิกสัญญาซื้อขาย หรือมีคำสั่งศาลห้ามการบังคับตามสิทธิในหลักประกัน หรือการทำให้สิทธิในหลักประกันถึงกำหนด)

⁴⁶ Bryan D. Hull, *supra note* 42, pp. 491.; Bradford Stone, *supra note* 43, pp. 495-496.